

1. Въведение

Комуникация (лат. *comunikatio*) – буквално означава: съобщение, известие, връзка между индивиди, предаване. Терминът комуникация се употребява в различни значения: първо, система от връзки, пътни артерии в дадено място, селище, район и ползвани от тях средства за придвижване и транспортиране; второ, система от съобщителни линии и средства - телефони, мобифони и пр.; трето, система от контакти или актове на общуване между n лица, при което $n > 2$, структура на делови и междуличностни връзки; четвърто, процес на предаване и приемане на сигнали, съобщения, информация или информативна страна на общуването. Изведена е специална формула за броя на комуникативните канали (c) в зависимост от броя на участниците в комуникацията (n): $c = n(n-1)$. Широко използван в теорията за групов динамичност (К. Левин, П. Хофщетер, Д. Картрайт), терминът комуникация добива популярност в социологията и социалната психология, където означава процес на общуване, взаимодействие и взаимовлияние между партньори, най-вече в малки групи, опосредствано от предаване и съответно приемане на съобщения. От само себе си се разбира, че общуването между хората е процес на социална комуникация, осъществявана непосредствено и опосредствено, чрез речеве и други средства. Специфично за нея е наличието на социална връзка човек - човек - пряка, директна или косвена, индиректна, установявана и поддържана вкл. чрез технически средства, сред които особено значение за социалното развитие и възпитание на под-растващите имат средствата за масова информация или за масово усвояване (телевизия, радио, печат, кино и др.). Доколкото та-кава връзка не функционира винаги и навсякъде, би могло да се заключи, че комуникацията е по-общо понятие от общуването. Не всички сигнали и съобщения се изразяват съзнателно, на рационално равнище (Зигмунд Фройд допуска общуване на равнище на несъзнаваното, отчитайки при това факта, че индивидите са способни несъзнавано да възприемат явни признаци). Процесът на комуникация не е привилегия само на хората. Той се наблюдава също при животните и дори при растенията (пчела показва с танц на другите пчели от кошера мястото на цветята, разстоянието до тях и качеството на прашеца им; наранени борове, тополи, кленове предупреждават себеподобните си за сполетялата ги беда, ефектът от което е задействане в цялата „колония“ на химически защитен механизъм срещу нападателите - по данни на П. Каро, 1983). Ползваните сигнали в процеса на комуникация са най-разнообразни: зрителни (при светулката), електрически (при електрическата змиорка), звукови (при живеещата в горите малка пойна птичка, наречена чинка), ултразвукови (при прилепа), тактилни (при мравките), химически (феромони, отделяни от копринената буба - по Н. Силами, 1996).

Същевременно в социалната психология комуникацията се разглежда като духовно-психологическа страна на процеса човешко общуване, механизъм, чрез който

човешките отношения съществуват и се развиват (Ч. Кули), и се разграничават три главни страни на общуването: комуникативна, интерактивна и перцептивна. Така последното се интерпретира като обмен на информация, като взаимодействие и като възприемане от хората себе си един друг и взаиморазбиране. От това гледище пък общуването е по-общо понятие, защото включва в себе си, освен комуникация в смисъл обмен на информация, също взаимодействие или интеракция и социална перцепция - възприятие и разбиране на човека от човека, вкл. в двучленни групи - диади.

Комуникацията е в същността си процес, при който състоянието на нещата на едно място се предава на друго място посредством символни средства. Изучаването на процеса е ангажирало сътрудничеството на много различни дисциплини от електроинженерството до философията, от биологията до политическите науки. Сериозното изучаване на комуникативните процеси като отделна изследователска област произтича от осъзнаването, че различните феномени във всяка област имат нещо общо и че приложението на унифициран модел на комуникацията би бил полезен за всяка област.

Приетата обща форма на анализ на процеса на комуникацията се дължи на необходимостта от измерване на преноса на информация от страна на инженерите на комуникацията и се състои от пет стъпки: (1) източник (първоначалното състояние на нещата); (2) изпращащ съобщението; (3) канал; (4) източник на шум и (5) реципиент, водещ до реконструирано състояние на нещата. Каналът има способността да видоизменя определен тип и количество данни, като по този начин предаването на данните под формата, подходяща за канала (кодиране), и обратният процес за използването ѝ от реципиента (декодиране) се превръщат в централни проблеми в анализа и дизайна на комуникационни системи. Шумът се определя като произхода на грешките при предаването: сигналът, получаван от реципиента, е функция от оригиналния сигнал и шума.

Изследването на комуникацията е разделено на междуличностна и масова комуникация. Основната разлика е, че при първата реципиентът може да реагира незабавно, създавайки мрежа от няколко комуникационни вериги. Масовата комуникация не дава възможност за такава незабавна реакция и всяка връзка по трансмисията е отделена, но някои технически нововъведения замъгляват това разграничение и правят масовата комуникация по-непосредствена.

Изучаването на междуличностната комуникация е по-сложното от двете, тъй като нейните единици не са лесно диференцируеми. Теоретичните подходи и целта на

изследванията в тази област зависят в огромна степен от изследователските методи: наблюдение, експерименти или полеви изследвания.

Изследването на масовата комуникация се е ръководило основно от интерес към съдържание-то. Масмедииите - книги, вестници, радио- и теле-визионно разпръскване, пиеси, филми и т.н., съ-ществуват естествено в големи единици, а произ-водството не се поддава лесно на експериментален контрол или детайлен анализ на комуникационната структура. Затова условията и последствията са до голяма степен макросоциални — естествените ми-шени са големите единици съдържание. Основният метод за изследване на комуникацията в масмедииите е контент-анализът, но не съществуват полезни системи, защото всички съдържат на взаимодействието. Системите на контентанализа са специално създадени за конкретния проблем на изследване.

Макар известна част от работата по контентанализа да е била насочена към микроединици на комуникацията, особено в изследванията, прилагачи математическата теория на информацията за измерване на стила, повечето техники на контентанализа използват или пряко, или чрез умозаклучения големи единици, като например изразените ценности или демонстрираните конфликти. Този анализ може да подбере демографските характеристики на героите, типа сюжет в роман или пиеса, дължината в инчове за колона, печатането на новинарски статии или типа герои в биографиите от списанията. Анализът на масовата комуникация се занимава предимно със значенията, с това, което е в канала, където записът е по принцип променлив. Вследствие на това е бил проявяван по-малък интерес към условията, при които се появява комуникативният процес и които са по-трудни за определяне. Посоката на изследванията следователно е противоположна на тази на междуличностната комуникация и често пъти резултати от контент-анализа се приемат като доказателства за ефектите върху аудиторията.

2.Изследователски дизайн

2.1.Цел:

2.1.1. Да установим връзката на комуникативните способности върху професионалната ориентация на ученици от 9 клас от различни профилирани паралелки.

2.1.2. Да установим детерминираността на комуникативните способности от пола.

2.2.Задачи:

2.2.1. Да се подбере подходяща тестова методика за целта на изследването

2.2.2. Да се подберат 20 изследвани лица, по 10 от две различни паралелки – с профил „Математика и физика” и с профил „История, литература и философия” , по равен брой момичета и момчета.

2.2.3. Да се изследват комуникативните способности на учениците от двете паралелки

2.2.5. Да се представят схематично резултатите от изследването

2.2.6. Да се представят и анализират резултатите от изследването.

2.2.7. Да се напишат препоръки към изследването.

2.3. Хипотези:

2.3.1. Предполагам, че лицата, избрали да учат в паралелката с профил „История, литература и философия“ ще имат по – добри комуникативни способности от лицата, избрали профила „Математика и физика“

2.3.2. Предполагам, че момичетата ще имат по – добри комуникативни способности от момчета.

2.4. Методически инструментариум:

„Тест за измерване способността за комуникация“. Тестът съдържа 16 твърдения с възможност за отговор: „да“, „понякога“ и „не“. Обработката на резултатите се осъществява по точкова система като за всеки отговор с "ДА" дава 2 точки; за отговор "понякога" - 1 точка и съответно за отговор с "НЕ"- 0 точки. Сумира се общия брой на точките и по класификатор се определя отношение на този психичен феномен към каква категория хора се отнася съответното лице, като има четири възможни категории: При **резултат 30-32 точки** може да се приеме, че личността

некомуникабилна;

При

резултат 25-29

точки

личността е затворена, неразговорлива предпочита самотата

;

При резултат

19-24 точки

личността в известна степен е общителна и

При резултат

14-18 точки

е налице напълно нормална комуникабилност.

1. 3. Анализ и интерпретация на резултатите.

Табл.1: Резултати от изследване на комуникативните възможности на учениците с профил „История, литература, философия“

N изсл.лице

Ниво на способностите за комуникация

Пол

1

20т.(личността в известна степен е общителна)

ж

2

16т. (напълно нормална комуникабилност)

ж

3

28т.(личността е затворена, неразговорлива)

М

4

19т.(личността в известна степен е общителна)

М

5

14т.(напълно нормална комуникабилност)

Ж

6

14т.(напълно нормална комуникабилност)

Ж

7

22т.(личността в известна степен е общителна)

м

8

26т. (личността е затворена, неразговорлива)

м

9

15т.(напълно нормална комуникабилност)

ж

10

20т. (личността в известна степен е общителна)

М

Табл.2: Резултати от изследване на комуникативните възможности на учениците с профил „Математика и физика”

N изсл.лице

Ниво на способностите за комуникация

Пол

1

25т (личността е затворена, неразговорлива)

М

2

18т (личността в известна степен е общителна)

Ж

3

31т (личността некомуникабилна)

м

4

29т (личността е затворена, неразговорлива)

м

5

15т (напълно нормална комуникабилност)

ж

6

14т (напълно нормална комуникабилност)

м

7

28т (личността е затворена, неразговорлива)

ж

8

30т (личността некомуникабилна)

ж

9

19т (личността в известна степен е общителна)

ж

10

25т (личността е затворена, неразговорлива)

м

След представянето на резултатите от тестовата методика могат да се направят следните изводи:

В паралелката с профил „История, философия, литература” в групата с **резултат 30-32 точки**

(личността некомуникабилна) не попадна нито едно лице; в групата с резултат **25-29**

точки

(личността е затворена, неразговорлива предпочита самотата) попаднаха 2 изсл.лица; в групата с

резултат

19-24 точки

(личността в известна степен е общителна) попаднаха 4 лица и в групата с

резултат

14-18 точки

(налице напълно нормална комуникабилност) попаднаха 4 лица.

От тях разпределението по пол е следното: от женски пол – 1 изсл.лице в групата с резултат **резултат 19-24 точки** (личността в известна степен е общителна) и 4 изсл.лица в групата с **резултат 14-18 точки** (налице напълно

нормална комуникабилност). Разпределението по мъжки пол е следното - в групата с **резултат 30-32 точки**

(личността некомуникабилна) не попадна нито едно лице; в групата с резултат **25-29**

точки

(личността е затворена, неразговорлива предпочита самотата) попаднаха 2 изсл.лица; в групата с

резултат

19-24 точки

(личността в известна степен е общителна) попаднаха 3 лица и в групата с

резултат

14-18 точки

(налице напълно нормална комуникабилност) не попадна нито едно лице. От тях разпределението по пол е следното: от женски пол – 1 изсл.лице в групата с резултат

резултат

19-24 точки

(личността в известна степен е общителна) и 4 изсл.лица в групата с

резултат

14-18 точки

(налице напълно нормална комуникабилност)

В паралелката с профил „Математика и физика” ” в групата с **резултат 30-32 точки**

(личността некомуникабилна) попаднаха 2 изсл.лица; в групата с резултат

25-29

точки

(личността е затворена, неразговорлива предпочита самотата) попаднаха 4 изсл.лица; в групата с

резултат

19-24 точки

(личността в известна степен е общителна) попаднаха 2 изсл.лица и в групата с

резултат

14-18 точки

(налице напълно нормална комуникабилност) попаднаха 2 изсл.лица.

От тях разпределението по пол е следното: от женски пол- в групата с **резултат 30-32**

точки

(личността

некомуникабилна) попадна 1 изсл.лице; в групата с резултат

25-29

точки

(личността е затворена, неразговорлива предпочита самотата) попадна 1 изсл.лице; в групата с

резултат

19-24 точки

(личността в известна степен е общителна) попаднаха 2 изсл.лица и в групата с

резултат

14-18 точки

(налице напълно нормална комуникабилност) попадна 1 изсл.лице. За лицата от мъжки пол - - в групата с

резултат 30-32 точки

(личността некомуникабилна) попадна 1 изсл.лице; в групата с резултат

25-29

точки

(личността е затворена, неразговорлива предпочита самотата) попаднаха 3 изсл.лица; в групата с

резултат

19-24 точки

(личността в известна степен е общителна) не попадна нито едно изсл.лица и в групата с

резултат

14-18 точки

(налице напълно нормална комуникабилност) попадна 1 изсл.лице.

Табл.3 Сравнителни резултати на комуникативните способности на изсл.лица от двете паралелки.

личността е некомуникабилна

личността е затворена, неразговорлива

личността в известна степен е общителна

налице напълно нормална комуникабилност

„История, литература философия”

0

2

4

4

„Математика и физика”

2

4

2

2

От горната таблица става видно, че поставената хипотеза , че лицата, избрали да учат в паралелката с профил „История, литература и философия” ще имат по – добри комуникативни способности от лицата, избрали профила „Математика и физика” е доказана.

Табл.4 Сравнителни резултати на комуникативните способности на изсл.лица от различен пол

личността е некомуникабилна

личността е затворена, неразговорлива

личността в известна степен е общителна

налице напълно нормална комуникабилност

Момичета

1

1

3

5

Момчета

1

5

3

1

От тази таблица става ясно, че е доказана и втората хипотеза, а именно, че

момчетата ще имат по – добри комуникативни способности от момчета.

Заключение:

- 1.Целите на изследването бяха постигнати.
- 2.Задачите на изследването бяха изпълнени.
- 3.Хипотезите – потвърдени.

Препоръки:

- 1.При последващо разглеждане на този проблем, да се разгледа по-обстойно и да се включат и други фактори, влияещи върху изследвания феномен
- 2.Да се анализират по обстойно резултатите на лицата
- 3.Да се изследват по-голям брой лица за да бъдат резултатите от изследването статистически значими.